

prosvetni delavec

25let

List delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih

Ljubljana, 15. februarja 1974 – številka 3

Angažirani strip

JAGODIČ

– Potrošniška družba smo! Vse smo prodali za denar: delo, prosti čas, želje in okus. Zadolžili smo se že vnaprej – in prodali tudi tisto, česar nimamo, kar še nismo naredili, ustvarili, raziskali.
– Razdali smo se za tako imenovani standard, napredek in vse, kar je moderno. Vse, kar je in kar ni naše; tudi naravo smo prodali za denar. Vnovčili smo se. – Denar – zakaj ne bi tudi ta enkrat nastopil kot subjekt?
– Najbolje ve, kod kroži, za kaj se daje ali v kaj se prerodi. Ve, koliko ga pride v roke delavcev, da postane hrana in obleka; ve, koliko ga pride v roke kmetov, da postane orodje, obdelovalni stroj, umetno gnojilo; ve, koliko ga pride v negovane roke in postane svila, zlato, drveča pločevina; ve, koliko ga pride v blagajne ustanov, kjer ga pretope v učila, gugalnice, cvetje na gredah ali umetniško podobo sonca, ki nikoli ne zaide. Ni mogoče naštetih vseh poti, ki jih prehodi denar, vseh njegovih preobrazb. Govori denar:
– Nekaj je narobe! Strah me postaja! Vselej sem veljal samo kot sredstvo – ali kot merilo za ovrednotenje naravnih bogastev, človekovega dela in ustvarjanja. Zdaj pa mnogim posameznikom in družbam postajam edini smoter! Za mene in zavoljo mene so pripravljene uničevati naravo, zapostavljati umetnost in celo vzgojo, skratka: uničiti sebe! Toda, če se to zgodi, tudi mene več ni! Sam po sebi nisem nič! Nisem niti kamen, ki lahko stoletja kljubuje zobu časa, niti zrak, ki pomeni življenje, niti žarek, ki obarva list in cvet. Nisem kruh, ki lahko nasiti lačne. – Ljudje, strah me je!

S SEJE KOMISIJE CK

Mesto in vloga marksističnega izobraževanja v visokem šolstvu

poprejšnje znanje študentov o teh vprašanjih. To znanje pa je različno glede na vrsto srednje šole, na kateri so študenti maturirali in razumljivo je, da je treba temu prilagoditi tudi obseg predmeta. Na splošno namreč velja, da študenti, ki pridejo na univerzo, zelo malo vedo o temeljih marksizma, slabo poznajo samoupravni razvoj naše socialistične družbe ipd. To dokazuje, da je družboslovna problematika na srednjih šolah marsikje zgrešeno obravnavana. Predavatelji čisto površno, neživljenjsko in suhoparno posredujejo osnove marksistične teorije in našega

družbenoekonomskega razvoja. Posledica tega je, da se učenci uče snovi brez logike, na pamet, to pa seveda ne more dati zaželenega znanja. Zato bo treba še bolj posvetiti skrb za družboslovno izobraževanje predvsem na tistih visokih in višjih šolah, ki vzgajajo učitelje za srednje šole. V ta namen bi morala veljati posebna skrb pripravi programa marksističnega izobraževanja in socialistične vzgoje v visokem šolstvu, ki mora temeljiti na marksizmu kot znanstveni teoriji in kot revolucionarni ideologiji delavsko-gospodarskega razreda. Le tako družboslovno znanje bo dalo mlademu

intelektualcu tiste sposobnosti, da bo svojo življenjsko pot, svoje ideale, življenjske načrte in vsakodnevno prakso povezoval z bojem delovnega človeka za osvoboditev dela in osebnosti nasploh izpod ostankov vsakršnega socialnega in ekonomskega izkoriščanja ter ekonomske in politične odtujitve.

Da bi programski koncept marksističnega izobraževanja resnično zaživel, na večini fakultet že prihodnje študijsko leto, je treba poskrbeti za predavatelje, ki bodo strokovno usposobljeni za tovrstno pedagoško dejavnost. Pripraviti bo treba poglobljen program po-

Preproste misli o sodelovanju

Vprašali so me, kaj mislim kot učitelj, kot univerzitetni delavec in kot rektor ljubljanske univerze o sodelovanju s študenti. Tole mislim:

Začne se s sožitjem. Le-to je lahko tudi pasivno: živeti drug zraven drugega in – drug mimo drugega. Prav gotovo premalo, da bi lahko govorili o sodelovanju. Za to in pred tem mora biti še medsebojno razumevanje. Za marsikaj, na kar študent in profesor gledata z različnih zrišči: za poklic učitelja, ki – predvsem – daje, in slušatelja, ki – spet predvsem – jemlje, zbira, sprejema, kar mu šola nudi. Za naloge učitelja, ki si prizadeva vzgojiti nove generacije z globljim in širšim znanjem, s širšo razgledanostjo in z bogatejšimi človeškimi lastnostmi; za naloge študenta, ki želi (ali bi vsaj moral želel), da bi konec študija odšel z univerze kot zrela, samostojna, pogumna osebnost, sposobna za naloge v poklicu in v družbi. Za odgovornost učitelja univerzi in družbi, ki sta mu zaupali vzgojo mladine; za odgovornost slušatelja, da bo potrdil pričakovanja družbe, šole in generacije. Ta pričakovanja včasih niso istovetna; če bi zmerom bila, bi ne bilo napredka. Razumevanje za leta, nazadnje: dvajset, trideset, štirideset let tudi ni zanemarljiva razlika v starosti. Če drugega ne, pa te upravičuje, da vidiš – iz lastnega opažanja – več tega, kar je že bilo, in posledice, ki jih je nekoč rodilo.

Na medsebojnem razumevanju lahko začnemo graditi sodelovanje. Danes je to bliže kot kdaj prej. Mit o profesorju in študentu, ki si stojita nasproti na raznih bregovih reke (ali na različnih straneh barikad), je mimo. Če se mora profesor po silni razmeri pojavljati sam na dnu predavalnice sredi devetih dvigajočih se krogov avditorija, to samo dejstvo še ne more biti povod za očitek o ekskatredatični odtrganosti učitelja in o njegovem nerazumevanju do študenta. Ni odločilno, iz kakšne perspektive gledajo slušatelji predavatelja, marveč kako gledajo nanj. Ne, odkod govori študentom, temveč kaj jim govori in kako.

V zapletenih odnosih, ki jih prinašajo neogibna trenja med slušatelji in učitelji, se mi znova in znova vsiljuje primerjava z družino, z razmerjem med starši in otroki. Pogledi in nazori so si lahko navzkriž. Če med starimi in mladimi ni razhajanja, bržčas nekaj narobe: ti ali oni so zatrti drugo skupino. Razhajajoča se mnenja pa ne prizadenejo čustvene povezanosti in solidarnosti med člani družine. Napaka se obsodi, ne pa hkrati namen in osebnost tistega, ki jo je storil. Le-ta, član družine, bo še nadalje deležen podpore in pomoči.

Tako približno gledam na povezanost med učitelji in študenti ter na sodelovanje, ki mu je takšna zveza pogoj in jamstvo. Izjeme, ki kdaj pa kdaj porušijo razmerja, kot smo jih nakazali, ne smejo voditi k posploševanju in skupinskemu odbijanju, ne na tej ne na oni strani. Skratka, študentu želimo vcepiti zavest, da je univerza njegova, da je njegov dom, kjer bo vselej našel razumevanje; pa da bo vedel, da razumevanje ni isto kar brezpogojna podpora njegovim idejam in stališčem.

Rektorju in vsem, ki mu na univerzi stoji ob strani, ni lahko pri odločitvah. Navezanost na študente in razumevanje za njihove napake, četudi storjene v iskanju novega in boljšega, ne ublaži njegove odgovornosti, da zagotovi redno delo na univerzi ter njen razvoj in ugled, kar hkrati pomeni zagotoviti nemoten rast slušateljev in podporo njihovim prizadevanjem, da bi čimprej postali samostojne osebnosti v stroki, v univerzitetnem življenju in v družbenem razvoju.

JANEZ MILČINSKI

diplomskega študija, ki bi za predavatelje marksizma usposobil diplomante družbenih ved, v podiplomski študij marksistične teorije pa bi morali vključiti tudi diplomante drugih fakultet. Tudi ti bi se lahko usposobili, da bi študentom svoje stroke kar najbolj razumljivo podajali osnove marksistične znanstvene misli in samoupravnega razvoja naše socialistične stvarnosti. Problem kadrov za družboslovno izobraževanje v visokem šolstvu je treba reševati dolgoročno, ker je samo tako mogoče zagotoviti resnično marksistični družboslovni način dela v pedagoškem procesu.

Ob tem pa bi bilo treba zagotoviti povezanost teorije s prakso, nenehno verificirati pridobljena marksistična spoznanja v družbeni praksi, še

posebej skozi samoupravno delovanje študentov in njihovih učiteljev. Za sodelovanje pri pedagoškem procesu marksističnega izobraževanja bo treba pridobiti ugledne in izkušene družbeno-politične delavce, ki so nosilci posameznih najnaprednejših zamisli in rešitev v konkretni družbeno-politični in samoupravni praksi v organizacijah združenega dela in organih družbeno-političnih skupnosti.

O problemih marksističnega izobraževanja in socialistične vzgoje v visokem šolstvu je razpravljala na svoji zadnji seji tudi komisija CK ZKS za družbeno-politična in idejna vprašanja znanosti, prosvete in idejno-politično usposabljanje komunistov in sprejela nekatere konkretne sklepe.

NINA KOMPARIČ

Vsakemu kolektivu počitniški dom, vsakemu delavcu poceni dopust!

To ni parola, to je današnja stvarnost!

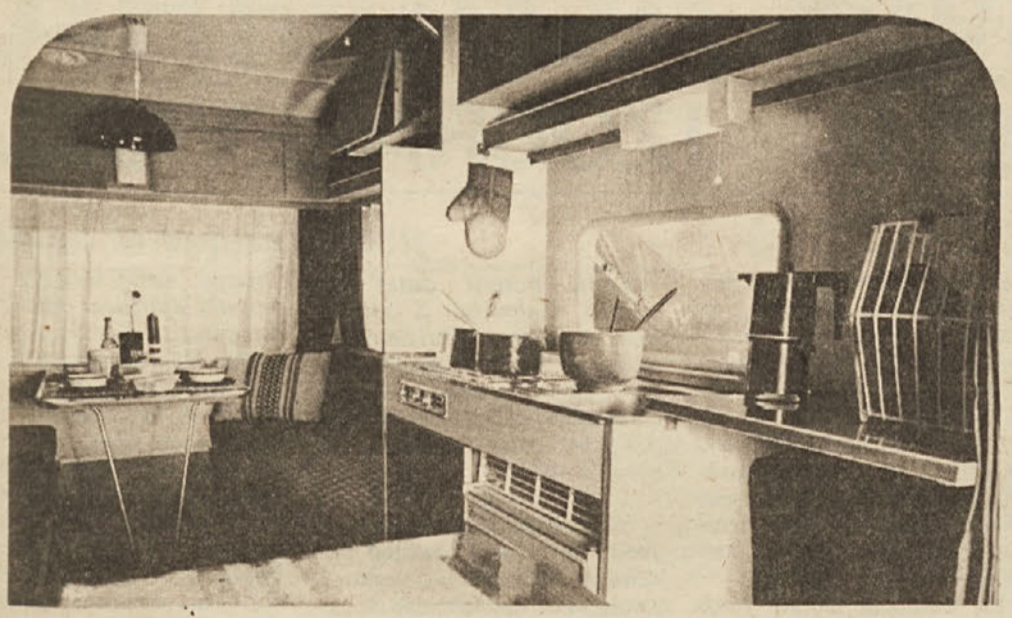
Vprašajte vaše predstavnike sindikata!

Izkoristite poceni dopust sredi narave

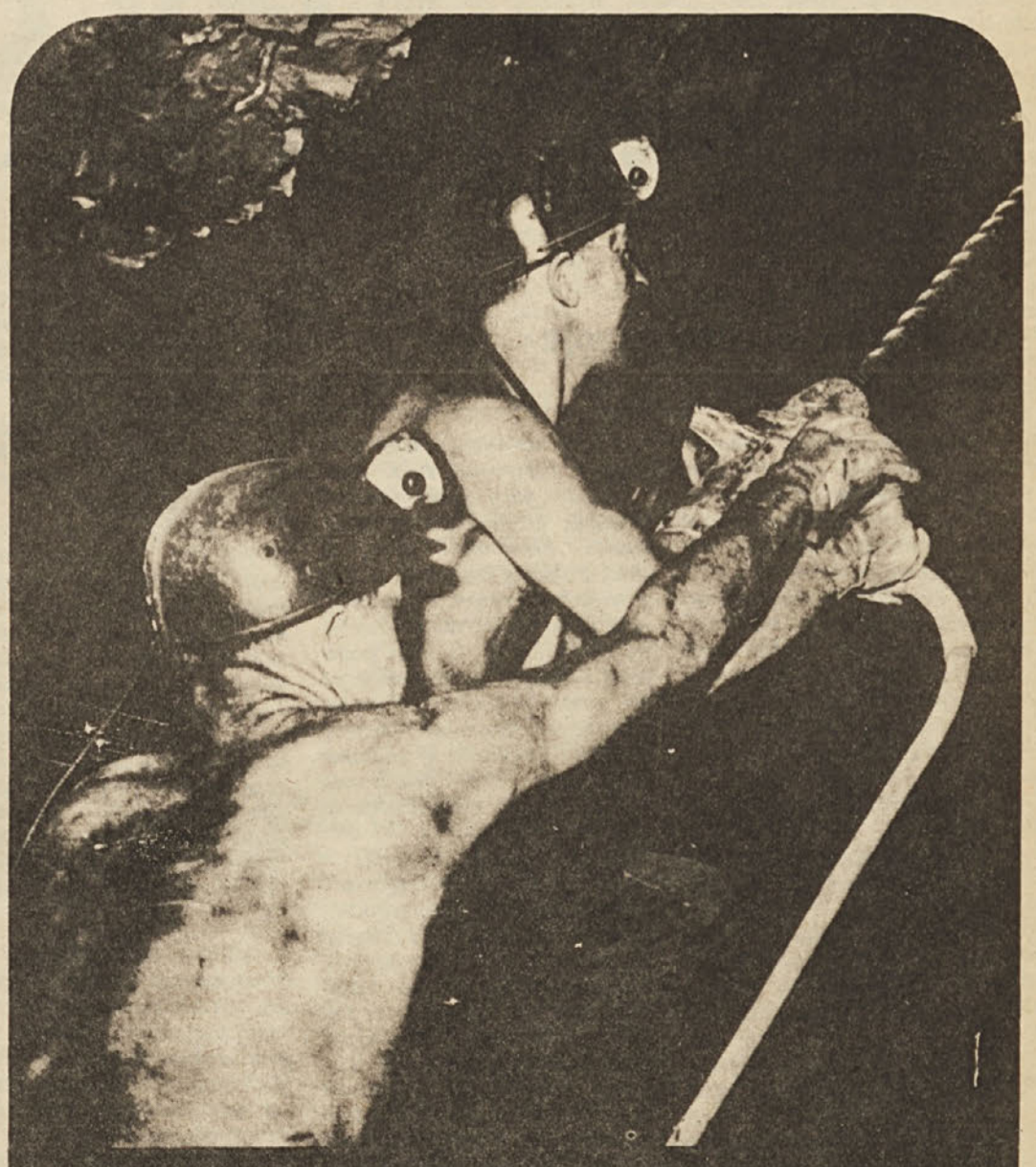
Prijetno bivanje izven asfaltne džungle vam bo omogočil vaš kolektiv, ki bo nabavil POČITNIŠKI DOM NA KOLESIH.

- ob morju,
- rekah,
- jezerih,
- v planinah!

IMV POČITNIŠKI DOM — POJEM UDOBJA IN KVALITETE

- za dve osebi,
- tri osebe,
- štiri osebe,
- pet oseb,
- šest oseb,
- sedem oseb.
- spalnica,
- umivalnica
- kuhinja,
- hladilnik, peč, štedilnik, naprave
- za gospodinjstvo, itd.

Po napornem delu skozi vse leto zaslužite prijeten oddih — lepe počitnice.

Vaš delovni kolektiv vam bo omogočil poceni dopust.

Vprašajte vaše predstavnike sindikata!

Kultura

Podelitev Prešernovih nagrad študentom

Rektor ljubljanske univerze, prof. dr. Janez Milčinski je ob tej slovesnosti poudaril, kako pomembno je za družbo, da ima mlade, delu predane znanstvenike. Izrazil je upanje, da bodo ti, ki so letos prejeli veliko priznanje, tudi v prihodnje nadaljevali s svojim delom in tako prispevali svoj delež h kulturnemu in gospodarskemu napredku družbe.

Nagrajenih je bilo 33 del, ki so bila napisana izrecno na teme sklada Prešernovih nagrad. V dogovoru z mentorji je bilo svobodno napisanih 12 del. Razen tega je bilo nagrajenih še 48 diplomskih nalog; skupno je bilo torej nagrajenih 93 del — kar je razveseljivo število.

Univerza je pripravila tudi že seznam tem za prihodnje leto — 263 po številu — in jih bo razposlala posameznim fakultetam. Ob letu bomo lahko pričali podobnemu ali pa še lepšemu kulturnemu doživetju ob prebiranju odlomkov iz posameznih nagrajenih del (brali so takšne odlomke, ki so bili zanimivi in tudi razumljivi širšemu občinstvu; večje število izdelkov je namreč strogo znanstvenih).

Za slovesnejši konec v zbornični dvorani univerze je poskrbel zbor Slovenske filharmonije.

N. M.

Praznik

Občani Kočevja, predvsem pa prosvetni in kulturni delavci ter šolarji smo dostojno praznovali slovenski kulturni praznik 8. februar, Prešemov dan.

V likovnem salonu so ta dan odprli zanimivo razstavo Siegfrida Hermana, kiparja naivca, delavca iz Mute. Njegovi kipi pripovedujejo o dobrih in hkrati globokih življenjskih resnicah, o trpljenju, radosti, o življenju in smrti preprostega človeka.

Učenci in učitelji osnovne šole Kočevje pa smo 8. februarja privedili kar tri svečane proslave z bogatimi in pestrimi kulturnimi programom. Kot po-

sebnost naj omenimo KVIZ o pesniku Prešernu in poznavanju njegovih pesmi. Učenci višjih razredov so na vsa zastavljena vprašanja hitro in pravilno odgovorili; mlajše pa je najbolj pritegnila lutkovna igrlica „Pes se igra z mačko“. Vodstvo šole je na proslavi podelilo mnogim učencem knjižne nagrade za najboljše prispevke na tekmovanju.

Temeljna kulturna skupnost občine Kočevje je privedila sprejem za kulturne delavce-ustvarjalce v hotelu Pugled v Kočevju.

VILKO ILC

Filmska zvezda mora nekajkrat globoko pasti, da bi nazadnje zasijala na vrhu.

IVAN CIMERMAN

Pionirjem in mladincem vseh osnovnih šol v Sloveniji

Pionirji in mladinci osnovne šole Ivan Cankar v Mariboru sporočamo, da smo 8. februarja 1974, na slovenski kulturni praznik — ustanovili pionirsko kulturno umetniško društvo Ivan Cankar.

Svoje kulturno umetniško društvo smo ustanovili z namenom, da bi bogato kulturno dejavnost 16 krožkov in skupin s področja kulturne dejavnosti, pionirske univerze in knjižnice tesneje povezali in samoupravno še bolje uredili.

V naše vrste bomo vključili vse pionirje in mladince, ki sta jim pri srcu lepa beseda, pesem, slika, ples, knjiga ter druge vrednote kulture in umetnosti. Z organiziranim obiskom gledaliških in lutkovnih predstav, koncertov, razstav, filmov in drugih kulturnih prireditev ter s pogovori bomo poglobili kulturno vzgojo.

Naša ustvarjalnost in dejavnost bo široko odprta in tesno povezana z okoljem, v katerem živimo, z organizacijami in društvi. Članstvo v Zvezi kulturno prosvetnih organizacij občine in Slovenije pa nam zagotavlja vsestransko pomoč.

Vabimo vas, da se nam pridružite in tudi ustanovite pionirsko kulturno umetniško društvo, da bomo lahko naše kulturne dosežke in izkušnje medsebojno izmenjavali in dopolnjevali.

Ustanovni občni zbor
Pionirsko kulturno umetniškega društva Ivan Cankar na osnovni šoli Ivan Cankar, Maribor

Drevesa umirajo, rože cveto pozimi

Skupna in trajna skrb za varstvo in razvoj okolja

Naša mesta so „bela“ od papirjev, ozračje je obarvano s sajami, smogom in podobnim. Naše reke so penaste zaradi odplak pralnih in čistilnih sredstev, zemljišča „zelenijo“, prekrita z razbitimi steklenicami in plastičnimi vrečkami... V predmestjih cveto pozimi trobentice — zaradi prevelike količine žveplovega dioksida v zraku.

Ubite pčice in mrtva drevesa...

Vse to je resničnost. Nekje je kratek stik med kulturo in civilizacijo. V divji naglici rušimo ravnotežje v naravi in pri tem ne opažamo, da ogrožamo ne le naravo, ampak tudi človeka.

Prav šola je tista, ki lahko stori največ za varstvo in razvoj okolja: mlademu človeku lahko privzgoji skrben odnos do okolja in zdrave življenjske navade. Tudi doslej je bilo na šolah že

veliko akcij za varstvo in razvoj okolja, ugotovljamo pa, da bi morali ekološko problematiko reševati celostno. Akcije naj bi se lotili načrtno na vseh šolah. Skrb za okolje naj bi odsevala tudi v novih učnih načrtih pri vseh predmetih.

Tako so menili strokovnjaki 5. februarja na seji stalne med-republiške konference ustanov za proučevanje in napredek vzgoje in izobraževanja, ki je bila na zavodu za šolstvo SRS. Med drugimi sta se je udeležila dr. Aleš Bebler in Matej Bor, ki sta živo sodelovala v razpravi.

Udeleženci so sprejeli predlog predsednika stalne konference Borisa Lipužiča, naj bi letošnjega aprila pripravili med-republiški strokovni posvet o tej problematiki in osvetlili pri tem tudi vlogo šole in učitelja.

Člani konference so nadalje obravnavali, dopolnili in sprejeli predlog stališč o položaju, vlogi in izobraževanju učiteljev, ki ga bodo kot informacijo posredovali predsedstvu ŽKJ. Med drugim so razpravljali še o vlogi šole pri vzgoji humanih in zdravih odnosov med spoloma in proučili predloge jugoslovske komisije za sodelovanje z UNESCO. Oblikovali so tudi stalne delovne skupine strokovnjakov za posamezna predmetna področja, ki bodo delale na med-republiški ravni.

Člani stalne konference so ponovno izvolili za predsednika Borisa Lipužiča in se dogovorili, da bo sedež omenjene konference tudi letos v Ljubljani.

TEA DOMINKO

AKTUALNO DO DANAŠNJI UMETNOSTI

Naključje

Na fotografiji vidimo posnetek situacije v beneškem eksperimentalnem paviljonu. Razstavljalci protitankovskih topov so hoteli izzvati v gledalcih odpor proti temu, da bi lahko sprejeli med umetniška dela sedanjosti protitankovski top, orožje za pobijanje ljudi. Morda imajo pravico do takih eksponatov, saj so tudi na slikah preteklosti mnogokrat bleščeče sablje in barvno zaničnivi bliski topov. Res, zgodovinske slike so bogate nožev, sabelj, ščitov, oklepov in čelad. Nihče pa ne pomisli, da tem delom ne bi priznal umetniške vrednosti. Vsihvi protitankovski top v ospredju naše slike za nas nima več tradicionalnega pomena. Topovska cev, ki je uperjena v žensko poprsje, nam kaj slabo potrjuje Sartravo prepričanje, da je človek obsojen na svobodo. Sodobnega orožja ne moremo sprejeti za umetniški predmet. Nastali fotografiji je namreč botrovalo naključje, ki vodi do globljega premisleka. Ženski model je odličan objekt, s katerim je mogoče ponazoriti ogroženost današnjega človeka. Fotografska ekpozicija je preveč poudarila prvi plan in s tem zadovoljila samo to zahtevo. Toda srednji in zadnji plan sta postala nejasna. Ta navidezna nekvaliteta pa pomeni naključni pa vendarle nenadejani prispevek k umetniško idejnemu smislu pojavnosti. Posnetek „umetniškega dela“ je postal prvovrstni umetniški posnetek.

Redkost je v tem, da je mehanično tehnično sredstvo po naključju samo razvijalo snemalčeve misli, in sicer mnogo dlje od njegovih namenov. Opisimo jih in spoznali bomo, da gre res za izjemen posnetek.

Prvotna zamisel posnetka je bila le naperjenost v človeka. Topovska cev se na sliki dotika ženskih prsi. Ženska motri iz kasarne prilečene tujke v svetu umetnosti. Snemalček je bil z oblikovno zasnovano zadovoljen, saj je oblika ustrezala ideji. Pozabil pa je upoštevati srednji in zadnji plan. Kako nepričakovano pa ga je bistveno dopolnil avtomatični aparat!

Žensko hladnokrvnost nekako razumemo. Kdor daje življenje, se zna tudi bojevati zanj. V srednjem planu sta moški mir in razsodnost ponišana. Brez težni silueti simbolizirata človekovo bedo v nenehnih krizah in hladni vojni. Moški postavi sta oropani teže, zato labilno visita v situaciji eksplozije. Ta se kaže v zadnjem planu fotografskega posnetka. Eksplozija je na razstavišču prikazana kot velikanska kovinska krogla, kot simbol z zemlje, z razritimi pasovi notranjosti, z racionalno izoblikovanimi kockami in kvadri, ki jo notranje konstituirajo. Zunanost blešči v kovinskem sijaju. Ker je snemalček daleč od krogle, ima sijaj podobo eksplozije. Tako so se eksponati in opazovalci zllili v dramatično celoto, ki funkcionalno razloži in ponazori neznosnost večno grozeče vojne nevarnosti v 20. stoletju. Napadalnost, maščevalnost, želja po oblasti, krutost ter imperializem vseh stopenj in vrst so vneti zagovorniki takega stanja. Kam vodi taka pot? To nam ponazarja naša slika: od groznice k agresiji. Sele, ko bo človeška družba izgnala tanke, topove, letala, granate in rakete, ne le iz razstavišč, temveč tudi iz kasarn in skladišč, in bodo ti eksplozivni sani v prvem planu, se bo razjasnila podoba človeka in zemlje, ki sta bila dolgo potisnjena v ozadje. Sele takrat bo lahko nastala slika v nasprotnem smislu — od vstajenja zemlje, prek jasnih obrisov ljudi do prijateljsko čvrsto iztegnjene roke.

IGOR PLEŠKO

Naključni posnetek (Beneški eksperimentalni paviljon). Foto: I. Pleško

yugodidacta

ZAVOD ZA PROJEKTIRANJE, OPREMO, ZASTOPSTVO IN EKONOMSKO PROPAGANDO

41000 ZAGREB, Maksimirska 108,

telefon: 644-953, 644-541

Učiteljem tehničnega pouka

V dobi vsesplošnega zanimanja, ki spodbuja k raziskovanju veselja, vam ponuja naš zavod

MODELE RAKET

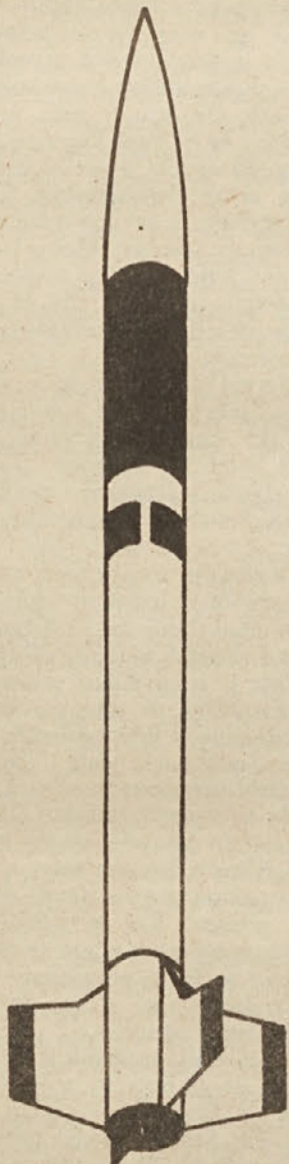
— ZEUS	cena din 12,60
— PHOBOS	cena din 14,55
— LAMBDA	cena din 15,90
— ICARUS	cena din 15,90
— THETA	cena din 20,30
— ZENITH	cena din 23,20
— LEPOS	cena din 11,30
— KAPPA	cena din 19,05
— MOTOR ZA LANSIRANJE (A3-2, B6-0 in B6-4)	cena din 3,30

S temi modeli boste pouk izpopolnili in ga izboljšali.

Del vsakega modela rakete so zaviti v PVC vrečko. K vsakemu kompletu delov je priloženo navodilo z risbami in opisom. Raketo je mogoče izstreliti večkrat glede na število kupljenih motorjev.

Pošiljko — do 2.000 din plačate ob prevzemu.

Potrebne informacije lahko dobite v našem zavodu.

ad št. 3

Osnutek

**resolucije o razvoju vzgoje
in izobraževanja**

Osnutek resolucije o razvoju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji je skupščini SR Slovenije predložila v obravnavo skupna komisija republiškega in enotnega zbora delovnih skupnosti skupščine SR Slovenije za izdelavo dokumenta o razvoju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji. Pristojna zbora skupščine SR Slovenije bosta osnutek resolucije obravnavala v februarju leta 1974.

Da bi čim uspešneje razvijali ustvarjalne sposobnosti in krepili svoj samoupravni položaj v socialistični družbi, so delovni ljudje Slovenije sklenili, da kot neločljivi in nezamenljivi del samoupravne družbe opredelijo novim zahtevam in možnostim ustrezno vlogo vzgoje in izobraževanja.

Vzgoja in izobraževanje temeljita na zakonitostih našega družbenega razvoja in omogočata svobodo človeku in delu, človekovim tvornim močem, s katerimi človek spoznava in spreminja sebe in svet. Izobrazba, znanje in delovna usposobljenost v samoupravni družbi so temeljni in nepogrešljivi pogoji za popolnejšo človečnost in vsestransko potrditev človekove osebnosti. Vzgoja in izobraževanje, temelječa na razrednih osnovah samoupravne socialistične družbe, postajata s svojo trajno dejavnostjo ob delu odnos, ki traja vse življenje. S svojo zasnovo prispevata k demokratizaciji pravice človeka do izobrazbe na osnovi njegovih sposobnosti, družbenih potreb in možnosti. Vsa vzgojno-izobraževalna dejavnost je grajena kot integralni del združenega dela in je organizirana na samoupravnih načelih. Takšna zasnova vzgojno-izobraževalnega procesa terja odločnejše reformne posege. Nove obveznosti, izražene v tem dokumentu, sprejemajo delavci in drugi delovni ljudje kot temeljni, vsesplošno obvezni dogovor vseh samoupravljalcev.

1. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE — GIBALO IN POGOJ DRUŽBENEGA RAZVOJA

1.1 Socialistična vzgoja in izobraževanje sodita med temeljne pogoje za uveljavljanje in razvoj samoupravne socialistične družbe. V družbeni reprodukciji sta pravica in dolžnost, ki ju ni mogoče odtujiti delavcem in delovnim ljudem.

Povezanost vzgoje in izobraževanja s proizvodnim delom, s spoznanji naglega razvoja znanosti in tehnologije terja bistvene spremembe v vzgojno-izobraževalnem delu. Zmanjšuje se razlika med fizičnim in umskim delom, raste pa proizvodna in ustvarjalna moč združenega dela.

Delovni ljudje si v proizvodnem procesu in v samoupravni praksi nenehno izpopolnjujejo in bogatijo izobrazbo in znanje ter se tako usposabljujejo za poglobljanje samoupravnih odnosov. Samoupravljalci se mora stalno usposabljevati, saj bo le z znanjem o naravi, družbi in člo-

veku mogel obvladati in pospeševati razvoj proizvodnih sredstev in družbenih odnosov.

Tako pojmovano vlogo vzgoje in izobraževanja bodo delavci in delovni ljudje uresničevali le, če bodo to družbeno dejavnost usmerjali solidarno in skladno z drugimi dejavnostmi.

1.2. Z uveljavljanjem samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v družbenih dejavnostih in njihovim samoupravnim vključevanjem v celokupen sistem družbene reprodukcije se ob svobodni menjavi dela bistveno spreminjajo odnosi med delovnimi ljudmi na vseh področjih združenega dela. V takih družbenoekonomskih odnosih delavci in delovni ljudje uveljavljajo svojo pravico do vzgoje in izobraževanja. Solidarno združeni samoupravljalci dosegajo s tem vsestranski razvoj otrok, mladine in odraslih, razvijajo njihove sposobnosti in odpravljajo posledice različnega materialnega položaja posameznikov, družine in okolja.

Vzgoja in izobraževanje sta predvsem interes združenega dela, obstajajo pa še posebni in posamični interesi delovnih ljudi, njihovih asociacij in drugih organizacij. Združevanje, usklajevanje in izražanje teh interesov je organizirano v samoupravnih interesnih skupnostih, v katerih delovni ljudje vodijo politiko razvoja, skrbijo za materialno osnovo in urejajo tudi druge zadeve s področja izobraževanja.

Svobodna menjava dela na področju vzgoje in izobraževanja se uresničuje zlasti v izobraževalnih skupnostih, ki se oblikujejo tako, da omogočajo smotno izražanje in zblizevanje posebnih interesov ter njihovo usklajevanje z družbeno politiko. S tem je delavcem na področju vzgoje in izobraževanja zagotovljen enakopraven družbenoekonomski položaj.

Za predšolsko vzgojo in izobraževanje v osnovni šoli se občani združujejo neposredno in prek krajevnih skupnosti ali temeljnih organizacij združenega dela v temeljnih izobraževalnih skupnostih, kjer združujejo sredstva, odločajo o programu in organizaciji dejavnosti, zagotavljajo brezplačno šolanje za vse učence in solidarno izenačujejo možnosti za vzgojo in izobraževanje otrok.

Izobraževanje po osnovni šoli je priprava za delo. Združeno delo je glavni nosilec interesa, zato delavci v organizacijah združenega dela združujejo interese in sredstva za izobraževanje iz dohodka TOZD. Združeno delo ne izčrpa svo-

jega interesa samo z interesi posamezne temeljne organizacije združenega dela, temveč prek različnih oblik in enotnega sistema skrbi za celotno družbeno kadrovsko reprodukcijo.

Občani, delovni ljudje in organizacije združenega dela, združeni v samoupravnih izobraževalnih skupnostih, usklajujejo skupne interese, s čimer skrbijo tudi za zadovoljevanje načrtovanih družbenih potreb po kadrih in za izenačevanje možnosti za izobraževanje za vse, ki se učijo, ne glede na njihovo regionalno ali socialno pripadnost.

Podlaga za enakopraven družbenoekonomski položaj in svobodno menjavo dela bodo sprejeti programi izobraževanja, njihova realizacija in strokovno ter družbeno verificirane cene programov izobraževanja. Razvojna politika družbe mora vključevati materialno podlago za delo šol in ustvarjanje takšnih delovnih razmer, da bodo izobraževalne organizacije dejansko odgovorne za rezultate svojega dela.

Delovni ljudje v organizacijah združenega dela, krajevnih in družbenopolitičnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah uveljavljajo svoje interese za vzgojo in izobraževanje s soodločanjem v upravljanju vzgojno-izobraževalnih organizacij. V samoupravljanje temeljnih organizacij združenega dela na področju vzgoje in izobraževanja se enakopravno vključujejo učenci in študentje kot udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa.

1.3 Da bo delovni človek svoboden v svojih odločitvah pri uresničevanju vseh svojih pravic in nalog, potrebuje široko izobrazbo in kulturo. Zato je izobraževanje, kritični in tvorni odnos do stvarnosti, humanost in družbena aktivnost splošna dolžnost mladostnikov, delovnih ljudi, vzgojno-izobraževalnih organizacij, staršev, temeljnih organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti, strokovnih organizacij in vseh ljudi v kakršnemkoli delovnem, samoupravnem in interesnem združenju, še posebej v družbenopolitičnih skupnostih.

Mladi in odrasli dosegaajo socialistične vzgojno-izobraževalne smotre, ki temeljijo na osnovah marksizma kot filozofije, znanstvene teorije, ideologije in prakse delavskega razreda, tako da:

— z materialistično dialektično metodo spoznavajo in proučujejo zakonitosti in vzročne zveze v razvoju narave, druž-

be in človeka ter si pridobivajo marksistični svetovni nazor; razvijajo kritično in ustvarjalno mišljenje, ki omogoča samoupravljalcu, da prodira v bistvo stvari in pojavov, da odkriva resnico, da razume protislovja sodobnega sveta, se svobodno opredeljuje in vključuje v fronto socialističnih sil za izgradnjo komunistične družbe;

— obvladujejo osnove znanosti, se usposabljujejo za ustvarjalno uporabo znanstvenih dosežkov in tehničnih odkritij; s tem spreminjajo značaj in strukturo dela, si pridobivajo odgovoren odnos do dela kot edinega vira vrednosti in merila za lastni ekonomski in družbeni položaj, razvijajo svoja nagnjenja in delovne sposobnosti in smisel za gospodarnost in delovno kulturo;

— spoznavajo bistvo družbenoekonomskih odnosov, politični ustroj, pravice in dolžnosti občanov v samoupravni socialistični družbi, se usposabljujejo za neposredno odločanje o pogojih in dosežkih svojega dela, za neposredno spreminjanje družbenih odnosov, obvladujejo demokratične metode pri uveljavljanju osebnih pravic in svoboščin in solidarnost pri delu in skupnem življenju;

— se vzgajajo v slovenskem in jugoslovanskem patriotizmu, v enakopravnosti, bratstvu in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, v zvestobi socialistični domovini in pripravljenosti pri obrambi njene neodvisnosti, v duhu spoštovanja drugih narodov, mednarodne solidarnosti delovnih ljudi in miru na svetu, obenem pa v odločni volji, da v primeru potrebe branijo čast in neodvisnost svoje domovine;

— se usposabljujejo za boj zoper vsakršno izkoriščanje človeka, rasno in nacionalno nestrpnost, proti vsakemu podcenjevanju pravic in dosežkov drugih narodov;

— bogatijo svojo osebnost z etičnimi, estetskimi, kulturnimi vrednotami naših narodov in vsega človeštva in da živijo kulturno življenje;

— razvijajo v zasebnem in javnem življenju humane medsebojne odnose, se usposobijo za presojo lastnega ravnanja in obnašanja, kakor zahteva skladnost osebnih in družbenih interesov, se vzgajajo za humane in zdrave odnose med spoloma ter za skladne, odgovorne odnose v zakonu in družini;

— se telesno in duševno razvijajo v zdrave in vsestransko razvite osebnosti, ki bodo čutile trajno potrebo po izobraževanju, osebnem in kulturnem

napredku in telesni kulturi, oprti na sodobna pojmovanja o njeni vlogi v socialistični družbi.

Navedeni socialistični vzgojno-izobraževalni smotri so idejno izhodišče in vsebinska opredelitev vzgoje in izobraževanja kot dejavnosti posebnega družbenega pomena. Ti smotri so temelj vzgojno-izobraževalnega sistema. Učitelji so dolžni, da jih dosegajo, zanje so odgovorni delegati organizacij združenega dela v krajevni skupnosti in v samoupravnih organih vzgojno-izobraževalnih organizacij. Strokovne in pedagoške službe so dolžne ugotavljati, kako se ti smotri dosegajo, v soglasju z družbenimi zahtevami. Dolžnost raziskovalnih organizacij pa je, da smotre konkretizirajo in prirede za šolsko rabo.

2. TEMELJNA NAČELA VZGOJNO- IZOBRAŽEVALNEGA SISTEMA

2.1 Pri oblikovanju vzgojno-izobraževalnega sistema izhajajo delavci in delovni ljudje iz temeljnih vzgojno-izobraževalnih smotrov, s stališč Zveze komunistov Slovenije in družbenopolitičnih organizacij v SR Sloveniji o vzgoji in izobraževanju na samoupravni podlagi in iz ustave SR Slovenije. Zato mora vzgojno-izobraževalni sistem temeljiti na naslednjih načelih:

Samoupravna socialistična družba je razredna družba. Njena vodilna sila, delavski razred, ustvarja družbene, politične in ekonomske možnosti za osvoboditev dela in prehod v brezrazredno družbo oziroma skupnost svobodnih proizvajalcev. Zato sta tudi vzgoja in izobraževanje razredno zasnovana.

Idejna osnova razredne opredeljenosti in usmerjenosti vzgoje in izobraževanja je marksizem. Za razredno zasnovanost vzgojno-izobraževalnega sistema so najpomembnejši elementi: samoupravnost, demokratizacija vzgoje in izobraževanja in solidarnost združenih proizvajalcev.

Samoupravnost je temeljno družbeno in pedagoško načelo. Opredeljuje odnos med učiteljem in učencem in vse odnose med šolo in družbo. Le v tako zasnovanem vzgojno-izobraževalnem procesu je učenec omogočen, da se oblikuje v svobodno, delovno, tvorno in kritično osebnost. Samoupravni odnos v šolah, ki odseva skozi celotno pedagoško delo, v katerem enakovredno sodelujeta učitelj in učenec, je prva samoupravna praksa mladih ljudi, hkrati pa najbolj učinkovito

sredstvo proti tistim pojavom v družbi, ki mladega človeka odtujajo in mu zbujejo občutek nemoči. Mladino navajajo na samoupravne socialistične odnose v družbi in med ljudmi, krepijo etična načela, kot so tovarištvo, solidarnost, medsebojno razumevanje, kulturnost v vzajemnih odnosih, odgovornost in spoštovanje do dela.

Pri izobraževanju odraslih so samoupravni odnosi pravica slušateljev in sredstvo njihovega vsestranskega razvoja.

Demokratizacija vzgoje in izobraževanja pomeni ustvarjanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje mladih in vseh drugih delovnih ljudi po njihovih sposobnostih za osebni in načrtovani družbeni interes. Združeni proizvajalci solidarno zagotavljajo sredstva za delo vzgojno-izobraževalnih organizacij.

Da bi mladini omogočili enake možnosti za izobraževanje, je treba razvijati vse oblike predšolskega varstva in vzgoje in izenačiti kvaliteto osnovnih šol, povečati zmogljivosti domov za učence in študente in odmeriti večja sredstva za štipendiranje in druge oblike za pomoč učenci se mladini. Treba je zagotoviti, da bodo te dobrine koristile tistim slojem mladine, ki brez družbene pomoči ne bi mogli razviti svojih sposobnosti.

Zagotoviti bo potrebno tudi, da se hitreje izenačujejo možnosti odraslih za nadaljnje izobraževanje ne glede na njihov materialni in socialni položaj.

Ekvivalentnost in medsebojna vsebinska povezanost vzgojno-izobraževalnih programov vseh vrst vzgojno-izobraževalnih organizacij v vseh smereh tako med ustanovami iste ravni – horizontalna povezava – kakor med nižjimi in višjimi ustanovami – vertikalna povezava – sta pogoj za oblikovanje prožnejšega in s tem dostopnejšega vzgojnega in izobraževalnega sistema.

Vse izobraževalne oblike so med seboj enakopravne in tvorijo neločljivo celoto.

Vzgoja in izobraževanje sta po svoji družbeni vrednosti in pomembnosti enakovredni in neločljivi sestavini dela vzgojno-izobraževalnih organizacij. Družbene vzgojno-izobraževalne smotre je mogoče dosegati le s skladnim učinkom obeh sestavin.

Družbena skupnost pričakuje od vseh vzgojno-izobraževalnih organizacij, da stalno izpopolnjujejo in izboljšujejo kvaliteto in učinkovitost svojega dela v vseh vrstah in na vseh stopnjah šol.

Vse izobraževalne organiza-

cije, samoupravne interesne skupnosti in pristojne strokovne službe morajo skupno ukrepati, da se v osnovni šoli popolnoma odpravi osip in da se uveljavi ekonomičnost vzgojno-izobraževalnega procesa.

Načelo o trajno učeči se družbi, o permanentnem izobraževanju terja, da ga delavci in delovni ljudje uresničujejo v celotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu, delovnem procesu in v življenju posameznika in družbe.

Vzgojno-izobraževalne programe organizacije pouka morajo izobraževalne organizacije in strokovne službe snovati na spoznanju, da se izobraževanje v sodobni družbi ne konča s šolanjem v mladosti, temveč mora z družbeno in strokovno podporo hitreje postajati trajen proces, v katerega se vključujejo šole in specializirane organizacije za izobraževanje ob delu. Pri tem dobivajo vse pomembnejšo vlogo delovne organizacije, saj njihovi delavci pridobivajo svoje znanje v združenem delu in z njim ustvarjajo možnosti za delo in za lastno izobraževanje.

Predmetniki, učni načrti in študijski programi morajo jasno in javno opredeliti obseg obveznega nujnega znanja. Vse zastarelo znanje in nebitveno faktografijo je treba izločiti. V tem smislu je treba učne načrte nenehno preverjati in izpopolnjevati z novimi spoznanji znanosti in tehnologije, z izobraževalnimi potrebami delovnih ljudi in občanov. Težišča učne oziroma študijske snovi morajo biti na temeljnih splošnih in strokovno teoretičnih znanjih in njihovi tvorni uporabi, nikakor pa ne na pozitivizmu, za katerega so značilni idejni nevturalizem, historicizem in enciklopedičnost, na učenju, na razvijanju sposobnosti, pridobivanju znanja in razvijanju miselnih procesov.

V učno-vzgojnem procesu naj se razvijajo kritično in ustvarjalno mišljenje, razumevanje pojavov in uporaba znanja v praksi.

Neprimerne načine ocenjevanja je treba zamenjati z novimi, ki bodo spodbudno vplivali na učenje in delo.

Vzgojno-izobraževalne organizacije krepijo dialektičen odnos med teoretičnim izobraževanjem in družbeno prakso. V ta namen uporabljajo izobraževalne metode, ki so uspešne, in oblike družbenega delovanja, ki krepijo interes in sposobnost za samoizobraževanje po končanem šolanju. Načrtno pospešujejo izobraževanje ob delu kot

sestavni del vzgojno-izobraževalnega sistema, da se bodo delavci v čim večjem številu izobraževali, ne da bi pretrgali delovno razmerje. Pri tem uveljavljajo delavci svojo pravico do izobraževanja ob delu v delovnih organizacijah v skladu s svojimi nagnjenji, željami in razvojnimi programi delovnih organizacij.

2.2. Temelj splošne izobrazbe je obvezna osnovna šola. Uspešno jo mora končati vsak telesno in duševno zdrav otrok.

Vzgojno-izobraževalne organizacije in še posebej osnovne šole so odgovorne, da v sodelovanju z drugimi strokovnimi službami pri razvijanju poklicnega svetovanja omogočajo mladini, da povsem uveljavi svoje naravne sposobnosti in nagnjenja za poklic, da izbere sebi primerno izobraževalno pot in da se po končanem šolanju ustrezno zaposli.

2.3 Vzgoja in izobraževanje slovenskih otrok v tujini sta sestavni del vzgojno-izobraževalnega sistema. Socialistična skupnost je dolžna doseči, da je čimvečje število otrok, ki so s starši začasno v tujini, deležnih organiziranega dopolnilnega pouka v materinem jeziku in kulturi lastnega naroda. Socialistična skupnost je odgovorna za to, da se tudi zdomske mlade generacije vzgoje v samoupravnem socialističnem duhu. Vzgojno-izobraževalne organizacije morajo posvetiti mladini, ki se vrača iz tujine, vso pozornost, jo sprejeti in ji približati temeljne vrednote naše samoupravne socialistične družbe.

2.4 Na območjih, kjer živijo poleg pripadnikov slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, je pripadnikom obeh narodnosti zagotovljen pouk v njihovem jeziku. Pripadniki madžarske narodnosti se vzgajajo in izobražujejo v dvojezičnih šolah, kjer je pouk organiziran tako, da si učenci pridobijo znanje obeh jezikov in se enakovredno seznanijo z zgodovino in kulturo obeh narodov. Socialistična republika Slovenija skrbi za razvoj šolstva in za usposabljanje kadrov, ki so za to potrebni, prek samoupravnih interesnih skupnosti.

2.5 Razvijanje vzgojno-izobraževalnega sistema je stalna družbena aktivnost. V njej ne sme biti površnih, nestrokovnih prijemov in neutemeljenih ukrepov, ki jih ni možno izpolniti. Zato je na tem področju potrebno intenzivneje razvijati znanstveno raziskovalno in strokovno delo. K uspešnemu razvijanju vzgojnega in izobraževalnega sistema bo pripomoglo

tudi dogovarjanje med neposredno zainteresiranimi dejavniki.

2.6 Sodobno življenje in z njim povezani problemi mladine in zaposlenih zahtevajo premišljeno pozornost in izvirne oblike družbene skrbi, da bi mladina in zaposleni laže zadostili potrebam po znanju, kulturi, umetnosti, tehniki, športu, rekreaciji, skratka vsem sestavinam vzgoje in izobraževanja, ki omogočajo celovito, vsestransko veljavo, sposobnost in sproščenost delovne, tvorne osebnosti.

V sodobnih razmerah tehničnega razvoja in urbanizacije je treba zdravstveno in telesno vzgojo in izobraževanje pojmovati in uresničevati kot neločljiv del vzgojno-izobraževalne dejavnosti, povezane s športnimi in drugimi aktivnostmi. Poskrbeti je treba, da bo postala telesna kultura na šolah učinkovitejša in preseči njeno zaprtost v klasične oblike učne ure tam, kjer še je.

Telesna vzgoja, šport in rekreacija morajo postati življenjska oblika mladine in delovnih ljudi. S tem so seveda povezane zahteve po novi organizaciji pouka telesne vzgoje; potrebni so novi objekti, igrišča, rekreacijski parki, predvsem pa materialne možnosti za tako izrabo prostega časa.

3. NOSILCI PODRUŽBLJANJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA

3.1 Družina je prvi in nenaдомestljivi oblikovalec mladega človeka. Pri oblikovanju vsestransko razvite socialistične osebnosti ima posebno vlogo, saj kot primarna družbena skupina močno vpliva na socializacijo osebnosti. Ena izmed osnovnih nalog družine v samoupravni socialistični družbi je v tem, da razvija moralne in psihične lastnosti otrokove osebnosti in da ji oblikuje osnovne elemente socializacije. Družina prenaša in oblikuje najboljše izročila, kulturne vrednote in etične norme. Starši v veliki meri zasnujejo psihosocialne značilnosti z vzgojo svojih otrok, zato je v veliki meri od njih odvisna opredeljenost mladine. Vzgoja in izobraževanje v družini pomenita socialistični družbi osnovo njene skrbi za mlado generacijo. Zato si družba prizadeva uveljaviti takšno družinsko vzgojo, ki bo temeljila na vrednotah socialističnega humanizma. Za to družbeno odgovorno vlogo se morajo starši ob pomoči samoupravne so-

cialistične družbe nenehno usposablјati.

Krajevna skupnost povezuje starše, vzgojnovarstvene in vzgojno-izobraževalne zavode, organizacije združenega dela, družbenopolitične organizacije in društva in jih vključuje v proces družbene vzgoje. Odgovornost za mladino se razodeva v stvarnem delu vseh naštetih dejavnikov, ki morajo imeti za to nalogo sposobne kadre.

Organizacije združenega dela kot dejavnik povezovanja izobraževanja in dela vplivajo na oblikovanje profilov poklicev in vsebino vzgojno-izobraževalnega dela. Hkrati morajo biti glavni nosilci stalnega izobraževanja lastnih delavcev. Delovni ljudje v organizacijah združenega dela, zavedajoč se moralne in materialne soodgovornosti za rast mladih in odraslih, sodelujejo s svojimi delegati v samoupravnih organih vzgojnih in izobraževalnih organizacij in pomagajo v prizadevanju družbe za napredno vzgojo in izobraževanje.

Vse pomembnejši in enako odgovorni dejavniki so pri tem radio in televizija, kinematografija, tisk, založniška dejavnost, kulturne institucije in drugo. Treba je zagotoviti močnejši vpliv ustanoviteljev in družbenopolitičnih skupnosti na kadrovsko politiko in na oblikovanje njihovih programov, saj postajajo ti sestavni in vedno bolj vpliven del vzgoje in izobraževanja. Če hočejo usmerjati programe, morajo vplivati na kadrovsko politiko.

Za trajno krepitev samoupravne socialistične zavesti delavcev in delovnih ljudi, njihove patriotske vzgoje in mednarodne solidarnosti je pomembno delo družbenopolitičnih organizacij ter kulturnih, športnih in drugih specializiranih društev.

3.2 Predšolska vzgoja je začetna stopnja telesnega, intelektualnega, estetskega, socialnega, čustvenega, moralnega in delovnega oblikovanja socialistične osebnosti. Družbeno organizirana predšolska vzgojno-varstvena dejavnost je zato sestavni del enotnega vzgojno-izobraževalnega sistema.

Predšolska vzgoja v vzgojnovarstvenih zavodih podpira pozitivno družinsko vzgojo in izravnava ali vzgojno zbližuje razmere, v katerih rastejo otroci, in skrbi za enotnost vzgoje in varstva otrok.

Možnost otrok za uspešno šolanje je treba čim bolj izenačiti. Vsi otroci naj bodo po programu male šole vključeni v družbeno organizirano vzgojo in izobraževanje že pred vstopom

v osnovno šolo. Tam, kjer so zaradi manjše razvitosti območja razlike prevelike in tam, kjer je še zaposlenost mater visoka, je potrebno dati širjenju vzgojnovarstvene dejavnosti prednost.

3.3 Obvezna osnovna šola je za mladino in odrasle temelj nadaljnjega šolanja in trajnega izobraževanja. Zato je družbena skupnost dolžna, da jo čimbolj razvija in izpopolnjuje.

Osnovna šola je zato po vsebini in organizaciji enotna šola, ki po enotnem programu razvija vsem učencem njihove sposobnosti, dispozicije in interese.

Sestavni del vzgojno-izobraževalnega dela in življenja šole so poleg pouka tudi dopolnilni pouk in dodatna pomoč učencem ter prostovoljne dejavnosti. Osnovna šola si mora prizadevati, da z racionalizacijo in sodobnimi metodami dosega večjo učinkovitost ob snovni razbremenitvi pouka.

Da bi zagotovili dogovorjene enake osnovne možnosti za izobraževanje in vzgojo, je potrebno razporediti osnovne šole tako, da poleg pedagoških in ekonomskih kriterijev upoštevamo tudi socialno in kulturno poslanstvo šole. Pouk v kombiniranih oddelkih je treba omejiti na pedagoško utemeljen obseg. V socialno, kulturno in gospodarsko manj razvitih območjih je treba z dobrimi učiteljskimi kadri, z gradnjo šol, s sodobno opremo učilnic, s potrebnimi učili in učnimi pripomočki hitreje izenačevati objektivne možnosti za vzgojno-izobraževalno delo. Razvijanje šol s podaljšanim in celodnevni programom bo zlasti v manj razvitih območjih omogočilo hitrejši socialni in kulturni napredek. Povečati je treba skrb za zdravstveno varstvo in prehrano učencev, posebno tistih, ki se dnevno vozijo v šolo.

Vzgojno-izobraževalno delo je treba usmeriti tako, da bodo vsi učenci v 8 letih uspešno končali osnovno šolo. Ponavljanje razreda naj bo samo izjemna možnost.

Sodobni pouk in razširjeni program osnovne šole, zlasti pa aktivna samoupravna vloga učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu, zahtevajo zadostne funkcionalne prostore, ki jih je mogoče prilagajati za različne namene, oblike vzgojno-izobraževalnega dela in za kulturne naloge šole. Pri gradnjah novih poslopij in adaptacijah obstoječih šol je treba predvideti poleg notranjih prostorov s telovadnicami tudi primerne zunanje površine za šport, telovadbo in tekmovanje šolske

mladine ter rekreacijo odraslih.

Otrokom, ki so v svojem telesnem in duševnem razvoju sicer moteni in ne spadajo v posebne zavode, mora šola s posebno pedagoško pomočjo omogočiti normalen razvoj in uspešno napredovanje.

Osnovna šola sodeluje s starši, jih usposablja za ustrezno družinsko vzgojo in jim pomaga pri vzgoji in izobrazbi njihovih otrok. S tem prispeva k skladnosti družinske in družbene vzgoje in k večjemu skupnemu vzgojnemu učinku družine in šole.

Mladim in odraslim, ki niso uspešno končali osnovne šole, je treba omogočiti, da si pridobijo osnovno splošno izobrazbo z izobraževanjem ob delu. Vsebinsko, delovne oblike in metode z mladostniki in odraslimi je treba prilagoditi njihovim sposobnostim in starosti.

3.4 Otrokom in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju mora biti brezplačno zagotovljeno celotno in neprenehno usposabljanje za življenje in delo. Ti otroci se morajo usposablјati že v predšolski dobi.

Zagotoviti je treba pravočasno odkrivanje motenj in strokovno neoporečno kategorizacijo takih otrok in njihovo pravočasno vključevanje v usposabljanje. Z odgovornostjo je treba spremljati psihofizični razvoj kategoriziranih otrok in jih pravočasno vključiti v redno vzgojno-izobraževalni proces, če so se zanj usposobili.

Glavna skrb je poklicna usmeritev teh otrok, sistematično delovno usposabljanje in izobraževanje v posebnih poklicnih šolah in posebnih šolah za specializirane delavce v poklicih, ki ustrezajo njihovim psihofizičnim sposobnostim.

3.5 Usmerjeno izobraževanje

3.5.1 Usmerjeno izobraževanje mora biti kot del celotnega sistema vzgoje in izobraževanja enotno, stopnjevano, zelo prožno in hitro prilagodljivo samoupravnim, znanstveno-tehnološkim, ekonomsko socialnim, demografskim in drugim spremembam v razvoju naše družbe. Da bi to dosegli, moramo sistem usmerjenega izobraževanja na srednji stopnji reformirati tako, da se bodo učenci po sklepu vsake učne stopnje lahko vključevali v delovni proces oziroma ustrezni poklic ali takoj nadaljevali šolanje ali pa se nadalje šolali ob delu.

Po ciljnih in nalogah šolanja naj bo izobraževanje po končani osnovni šoli vsebinsko zasno-

vano tako, da bo možno:

– nadaljevati in graditi na vzgojno-izobraževalnih dosežkih osnovne šole, pri čemer naj bo splošno in strokovno izobraževanje tesno povezano;

– usposabljanje za poklic, upošteva sodobno tehnologijo, razvoj proizvodnje in poklicev, omogočati trajno nadaljnje izobraževanje na višji strokovni ravni in stalno izpopolnjevanje ob delu;

– združevati teoretični in praktični pouk s proizvodnim delom;

– zagotavljati dovolj srednjih in visokih strokovnih delavcev za potrebe v organizacijah združenega dela.

3.5.2 Usmerjeno izobraževanje po končani osnovni šoli bomo morali uveljaviti tako, da bo najprej zajelo obvezni in ekvivalentni učni program za vse učence, obvezni izbirni program in fakultativni program. Vsi trije programi so podlaga za usmeritve v naslednjih letih šolanja.

Obvezni program naj razvija sposobnosti, znanje in osebne kvalitete, potrebne za učinkovito nadaljnje izobraževanje in usposabljanje.

Obvezni izbirni program, vezan na učenčevo usmeritev, naj se dopolnjuje z dodatnim fakultativnim izborom iz programa, da bi čim bolje razvili individualne sposobnosti in zadovoljili interese ter nagnjenja učencev. Tako oblikovan učni program – obvezni enotni program za vse učence, obvezni izbirni in fakultativni program – naj omogoča vsem učencem individualni razvoj, poklicno in delovno usposobljenost ter možnost za nadaljnje izobraževanje.

Da bi dosegli tako usmerjeno izobraževanje po končani osnovni šoli, je treba razviti različne prožne organizacijske oblike (npr. šolske centre), ki bodo omogočale programsko diferenciranje, horizontalne in vertikalne povezave.

Usmerjeno izobraževanje po končani osnovni šoli naj bo dostopno mladim in odraslim po njihovih sposobnostih in nagnjenjih v skladu z družbenimi potrebami in razvojnimi programi v organizacijah združenega dela.

K dostopnosti in uspešnosti usmerjenega izobraževanja po končani osnovni šoli bodo prispevali kvalitetni učiteljski kadri in racionalna mreža srednjih šol in domov za učence teh šol, mreža, ki bo nastala po načelu policentričnega razvoja v naši republici.

Zato bo treba spremeniti sedanja učna razmerja in sedanjo periodično organizacijo pouka. Namesto te bo treba vzpostavljati pogodbene odnose med šolo in organizacijami združenega dela. Za pridobivanje temeljnih praktičnih poklicnih znanj bodo potrebne tudi dobro opremljene šolske delavnice.

Usmerjeno izobraževanje po končani osnovni šoli terja konkretno strokovno zasnovo celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema.

3.5.3 Visoko šolstvo uresničuje v spremenjenih družbenoekonomskih odnosih proces trdnejšega povezovanja z gospodarskim ter drugimi področji združenega dela.

Ta povezanost terja večjo odprtost visokih šol vsem plastem delavskega razreda, usklajenost programov visokih šol in organizacij združenega dela, pretok strokovnjakov iz prakse v visoko šolstvo in nasprotno ter samoupravno konstituiranje v združenem delu. Da bi izboljšali socialno strukturo študentov v prid delavske in kmečke mladine, je treba za kandidate, ki so ob delu brez formalne izobrazbe razvili velike delovne in umske sposobnosti, organizirati primerne izobraževalne oblike, da bi lahko nadaljevali šolanje.

Da bi izenačili obseg znanja za uspešno vključitev v visokošolski študij, so visokošolski zavodi dolžni sodelovati z organizacijami združenega dela in s srednjimi šolami vseh vrst.

Visokošolski zavodi morajo organizirati sodobne izobraževalne oblike ob delu, jim prilagajati učne načrte in delovne oblike ter razvijati študijske centre.

Visokošolski zavodi se morajo spremeniti v močne centre za izobraževanje in neprenehno izpopolnjevanje visokih strokovnih in znanstvenih kadrov različnih profilov in stopenj, zlasti z dopolnilnim in podiplomskim študijem, ki bodo poglobljali in dalje razvijali teorijo in prakso socialistične samoupravne družbe. Zato je treba v visokem šolstvu doseči naslednje spremembe: na marksističnih idejnih osnovah zasnovano modernizacijo učnih načrtov in programov, da bi na ta način zagotovili osnovni obseg sodobnega znanja in zaželeni profil strokovnjakov, prilagojene učne načrte in programe, predvsem v prvih letih, študijski režim, ki upošteva različno prejšnjo izobrazbo študentov in takšno organizacijo študija, da bodo študenti sproti študirali in opravljali izpite; pedagoški pro-

ces, zasnovan na rezultatih sodobne znanosti, v katerem študent in profesor s skupnim delom obvladujeta študijsko gradivo in večji učinek pri študiju.

Visokošolski zavodi razvijajo organizacijske oblike, ki omogočajo smiselno povezano raziskovalno in pedagoško delo. Načelo novosti pri izobraževalnih in raziskovalnih nalogah na fakultetah in visokih šolah zahteva skupne organizacijske enote za pedagoške in raziskovalne naloge.

Ker dobiva študij vedno bolj interdisciplinarni značaj, vzpostavljajo zavodi organizacijske enote, ki z drugimi raziskovalnimi organizacijami in raziskovalnimi enotami pri organizacijah združenega dela zagotavljajo pedagoško in raziskovalno delo ter razvoj smeri praviloma v okviru ene temeljne znanstvene discipline (matičnost). Tak sistem omogoča programsko sodelovanje dislociranih enot, nastajanje močnih delovnih skupin in racionalno uporabo pedagoškega in raziskovalnega potenciala. Visokošolski zavodi urejajo te odnose s samoupravnimi sporazumi.

Uveljaviti je treba dogovorjene kriterije za elekcije in reelekcije visokošolskih delavcev. Poleg znanstvene ustvarjalnosti in aktivnega apliciranja znanstvenih dosežkov v prakso je treba enakovredno poudarjati pedagoške sposobnosti in pedagoško uspešnost, socialistično družbeno usmerjenost, samoupravno in tvorno vneto kandidata v okviru stroke in v širšem družbenem delu.

Pri kadrovanju visokošolskih učiteljev in raziskovalcev je treba dosledno upoštevati načelo o pretoku strokovnjakov iz prakse v visoko šolstvo in iz visokega šolstva v prakso.

Zagotoviti je treba tesnejše sodelovanje med visokoškolskimi zavodi in delovnimi organizacijami tudi pri oblikovanju mladih strokovnjakov. Zato je treba uveljaviti poleg delovnih mest rednih asistentov tudi delovna mesta za mlade raziskovalce, ki prihajajo na podiplomski študij iz delovnih organizacij.

Osnovni koncept študijskih programov mora temeljiti na marksizmu in na načelu, da morajo diplomanti obvladati predvsem temeljno znanje svoje stroke. Zato je treba izločiti zastarelo, ožje usmerjene predmete pa prenesti v okviru specializacije in trajnega izobraževanja ob delu. Z natančno opredeljenim obsegom in vsebino znanja in z uvajanjem intenziv-

nejšega individualnega dela študenti, z uvajanjem metode raziskovalnega dela v študijski proces, s čimer se razvijata mišljenje in kritičnost, je treba doseči takšno učinkovitost študija, da bodo študenti diplomirali v predvidenem roku. Intenzivnost študija je treba izboljšati tudi s smotrnejšo zasnovo študijskih programov. Ta vsebuje temeljni del, obvezni, usmerjeni in fakultativni. Bolje je treba izrabiti čas s sodobnimi učnimi metodami. Opredeliti je treba zahtevnost študija in odgovornost visokošolskih pedagoških delavcev, študentov in zainteresiranih organizacij združenega dela za študijski uspeh. Sestavni del redne dejavnosti visokošolskih učiteljev je neposredno mentorsko delo s študenti.

Študij na fakultetah in visokih šolah traja štiri leta, izjema je medicinska fakulteta, kjer traja študij pet let. Na višjih šolah traja študij dve leti.

S samoupravnim povezovanjem, s smiselno vsebinsko in organizacijsko delitvijo dela izpolnjujejo visokošolski zavodi in njihova združenja zahtevo po racionalnem in učinkovitem sistemu našega visokega šolstva. Pri tem se vključujejo tudi v jugoslovanski visokošolski sistem, tako da prek medrepubliškega dogovarjanja z visokoškolskimi zavodi in njihovimi združenji drugih republik in pokrajin usklajajo stališča do temeljnih vprašanj visokega šolstva in se v skupnem interesu vsebinsko in organizacijsko povezujejo.

Ker je visokošolski študij zahteven in obstajajo potrebe po stalnem prelivanju novih znanstvenih in tehnoloških spoznanj, morajo biti visokošolski zavodi in njihova združenja povezana z enakimi in sorodnimi institucijami v svetu.

3.5.4 Spričo pospešenega znanstvenega, tehničnega in družbenega razvoja ter vse večjega vpliva znanja in izobrazbe na ta razvoj je izobraževanje, izobraževanje ob delu in vključevanje dela v izobraževanje. dejavnost, ki traja vse življenje. Pri tem naj temeljne organizacije združenega dela zlasti:

– zagotovijo hitrejši dvig izobrazbene strukture in ravni zaposlenih z načrtnim širjenjem možnosti za organizirano izobraževanje ob delu in vključevanje v institucijah za izobraževanje odraslih;

– v okviru sistema nenehnega izobraževanja zaposlenih ljudje nenehno bogatili svoje delovne, samoupravljalске in

življenjske izkušnje z novimi dosežki človeštva.

Sistem izobraževanja odraslih mora biti kot del celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema programsko usklajen s potrebami in interesi delovnega človeka, organizacij združenega dela in celotne družbe; po organizaciji pa prožen in povezan z delom ter družbeno aktivnostjo odraslih in v metodah in oblikah sodoben ter prilagojen psihofizičnim značilnostim odraslih.

Organizacije združenega dela morajo okrepiti svoje izobraževalne centre in službe ali podpreti razvoj izobraževalnih centrov pri delavskih univerzah ali drugih izobraževalnih organizacijah, ki služijo hkrati več organizacijam. Družbenopolitične skupnosti pa naj bistveno okrepijo kadrovske in materialne razmere delavskih univerz, da bodo lahko uresničevale dolgoročno programsko usmeritev v skladu s celotnimi izobraževalnimi potrebami občanov.

4. DRUŽBENA VLOGA IN USPOSABLJANJE UČITELJEV

Učinkovitost vzgojno-izobraževalnega dela in doseganje družbenih vzgojno-izobraževalnih smotrov je zelo odvisna od učitelja, od njegove strokovne in pedagoške usposobljenosti, motiviranosti in zavzetosti za pedagoško delo, družbenopolitične razgledanosti, idejne in svetovnonazorske usmerjenosti.

Vloga učiteljev zahteva v razmerah, ko se izobraževanje razvija na samoupravnih družbenih temeljih, trajno in odgovorno doseganje vzgojnih in izobraževalnih smotrov ob aktivnem sodelovanju učencev in študentov.

V združenem delu in pri svobodni menjavi dela imajo učitelji enak družbenoekonomski položaj kot drugi delavci. Takšen položaj terjata vrednost in družbeni pomen njihovega dela. Utrditev takšnega družbenoekonomskega položaja bo prispevala k odpravljanju kadrovske zadrege, zagotovljeno bo za-

dostno število usposobljenih učiteljev za vse oblike vzgoje in izobraževanja mladine in odraslih.

Smotri našega vzgojno-izobraževalnega sistema zahtevajo kvalitetne vzgojiteljske in učiteljske osebnosti. Učitelj mora ustrezati s strokovno pedagoškim in s svojim svetovnim nazorom, to je z dosledno marksistično orientacijo in socialistično moralno opredeljenostjo. To opredeljenost mora izkazovati z družbenopolitično dejavnostjo v šoli in zunaj nje in z osebno vneto za vrednote samoupravne socialistične družbe, s pristinim patriotizmom do ožje in širše domovine in s prizadevanjem za osvoboditev dela in delovnega človeka.

Učitelji morajo teoretično in praktično obvladati strokovno področje, obenem pa pedagoško, andragoško, psihološko, metodično in družboslovno-ekonomsko znanje, zasnovano na marksističnih znanstvenih temeljih. Zato je treba takoj reformirati šole za izobraževanje učiteljev in zagotoviti sodobno izobraževanje pedagoških in andragoških delavcev.

V pripraviški dobi mora biti vsem učiteljem omogočeno sistematično uvajanje v pedagoško prakso ob mentorstvu izkušenih učiteljev in ravnateljev.

Vodstveni kadri imajo v vzgojno-izobraževalnem sistemu izredno pomembno vlogo. Izbrati jih je treba po pedagoški praksi in strokovni razgledanosti, moralno-političnih, idejnih kvalitetah in organizacijskih sposobnostih.

Družbeno in strokovno izpopolnjevanje učiteljev naj bo načrtno in učinkovito. Nosilci izpopolnjevanja so kadrovske šole in pedagoška služba. Sistem družbenega in strokovnega izpopolnjevanja učiteljev temelji na njihovem aktivnem sodelovanju pri izpopolnjevanju vzgoje in izobraževanja, na načrtnem samoizobraževanju, na sistemu permanentnega izobraževanja in ustvarjalni uporabi novih dosežkov. Treba bo zagotoviti moralno in materialno sti-

mulacijo in tak sistem napredovanja učiteljev, ki bo nagrajeval močnejšo družbeno angažiranost v vzgojno-izobraževalnem procesu, strokovno znanje in kvalitetne delovne metode.

5. ZNANSTVENE IN STROKOVNE SLUŽBE V SISTEMU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Raziskovalno in razvojno delo na področju vzgoje in izobraževanja je interdisciplinarno in povezuje raziskave na področju pedagogike, andragogike, psihologije, ekonomije, sociologije, filozofije in drugih temeljnih znanosti in znanstvenih disciplin.

Načrtno je treba spremljati in ovrednotiti pobude, novosti, delovne uspehe in prizadevanja najboljših učiteljev in vzgojno-izobraževalnih organizacij ter jih v posplošeni in uporabni obliki uveljaviti v vzgojno-izobraževalni praksi. Pri novih spoznanjih in pri njihovi uporabi mora biti učitelj neposredneje vključen v proces raziskovalnega, strokovno-proučevalnega in razvojnega dela.

Pedagoška služba spremlja, proučuje in nadzoruje, kako se uveljavljajo družbeni vzgojno-izobraževalni smotri, svetuje pedagoškemu delavcu izboljšave pri njegovem delu, prenaša dosežke pedagoške znanosti in druge inovacije v vzgojno-izobraževalno delo, preizkuša njihovo vrednost v praksi in s svojimi ugotovitvami seznanja znanstveno-raziskovalne organizacije in širšo družbeno javnost. V sodelovanju z visokoškolskimi zavodi, znanstvenimi in drugimi inštitucijami ter s strokovnimi društvi pripravlja predmetnike in učne načrte, skrbi za pedagoško in družbenopolitično izpopolnjevanje pedagoških delavcev, za učbenike in učno tehnologijo ter sodeluje pri sestavljanju in realizaciji razvojnih projektov in pri znanstvenih in drugih raziskovanjih.

Strokovne službe za poklicno usmerjanje in šolske svetovalne službe, ki povezujejo šolsko delo s specialno pedagoško

zdravstveno in psihiatrično obravnavo učencev, je treba hitreje razvijati.

Organizacije združenega dela, ki se ukvarjajo z raziskovalnim in strokovno razvojnim delom, bodo morale sproti reševati temeljna teoretična in konkretna vprašanja na področju vzgoje in izobraževanja in njihovo uporabo v pedagoški praksi in vprašanja o organizacijskih oblikah pouka na različnih stopnjah in oblikah vzgoje in izobraževanja.

Uveljaviti bodo morale tehnološko, metodično in didaktično modernizacijo dela pri vseh nosilcih in pri vseh oblikah vzgoje in izobraževanja.

Resolucija o nadaljnjem razvoju vzgoje in izobraževanja je družbeni dogovor med delovnimi ljudmi za uspešno vsestransko rast mladine in stalno izpopolnjevanje vseh zaposlenih ljudi. Njena načela in smernice veljajo za vzgojne in izobraževalne organizacije in za vse druge dejavnike, ki skrbijo za vzgojo mladine in odraslih kot ustvarjalnih osebnosti naše samoupravne socialistične družbe.

Resolucija bo v prihodnjih letih doživljala dopolnitve, ki jih bo narekoval naš družbeni razvoj. Vendar taka, kakršna je, obenem s sklepi in priporočili skupščine SR Slovenije o idejni usmerjenosti vzgoje in izobraževanja in z drugimi dokumenti predstavlja programski dokument, ki učence, študente, učitelje in vse druge prizadete dejavnike družbeno in politično obvezuje vse dotlej, dokler ne bo uresničen.

Na podlagi sprejetega osnutka resolucije pripravi republiški sekretariat za prosveto in kulturo v sodelovanju z vsemi odgovornimi republiškimi institucijami, kot so univerza in visokoškolski združenji, pedagoški inštitut, zavod za šolstvo SR Slovenije in drugi, aneks k resoluciji, v katerem bodo natančno opredeljene posamezne naloge, njeni nosilci in program uresničevanja.

